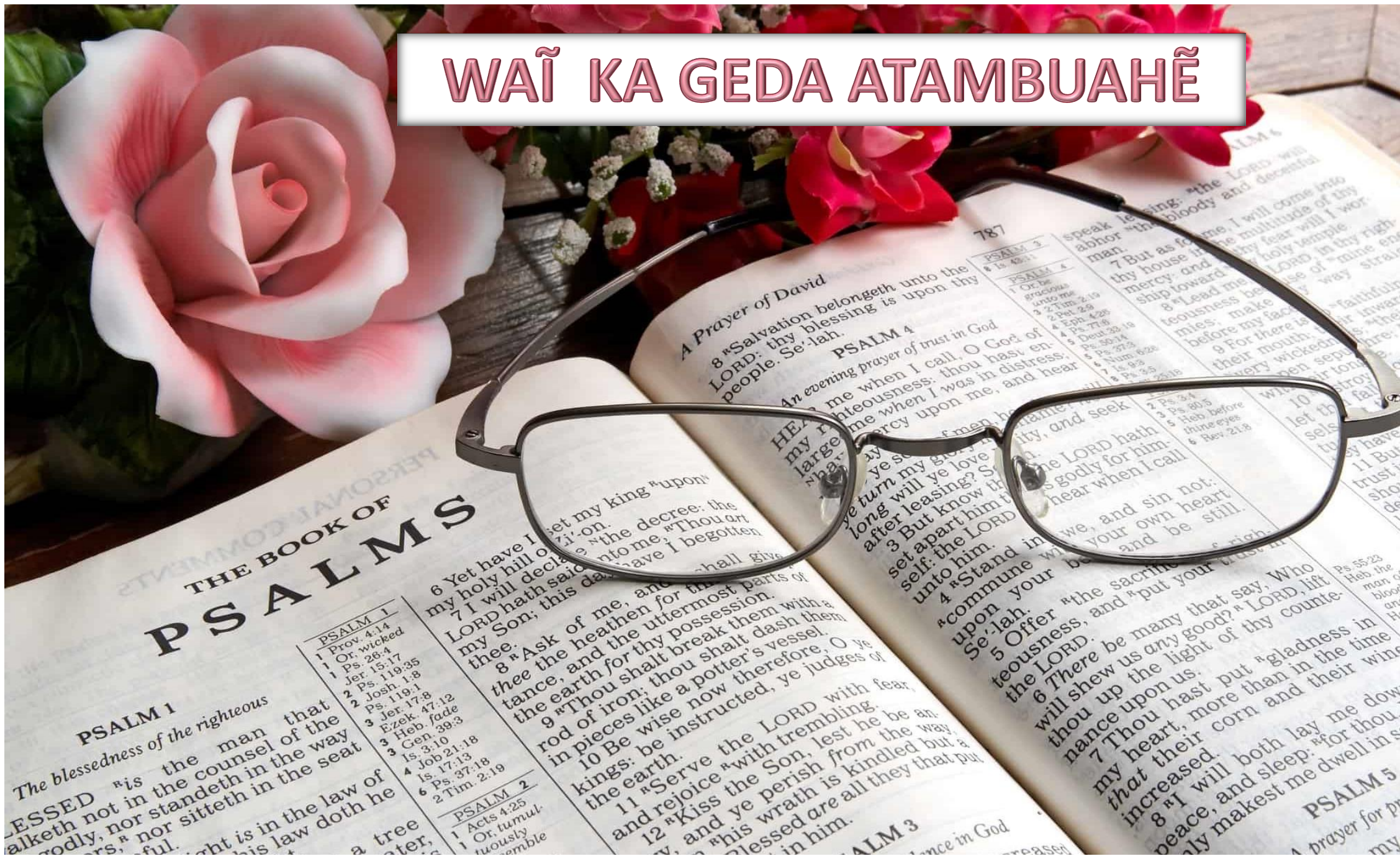

WAĪ KA GEDA ATAMBUAHĒ

“Ko ki ya fu yo, “Gi nga gu
gimi apai mi agumba fu roni
re, wa mi adu na oni, ya i ka
digisa apai dunduko, nga gu du
ni keke he rogo ga Mose
Rugute yo na anebi na
Atambuaha yo tipa re.” Ko ki
uru gayo berã, i ki rugu tiyo
na Ziazia Kekeapai”

(Ruka 24:44, 45)

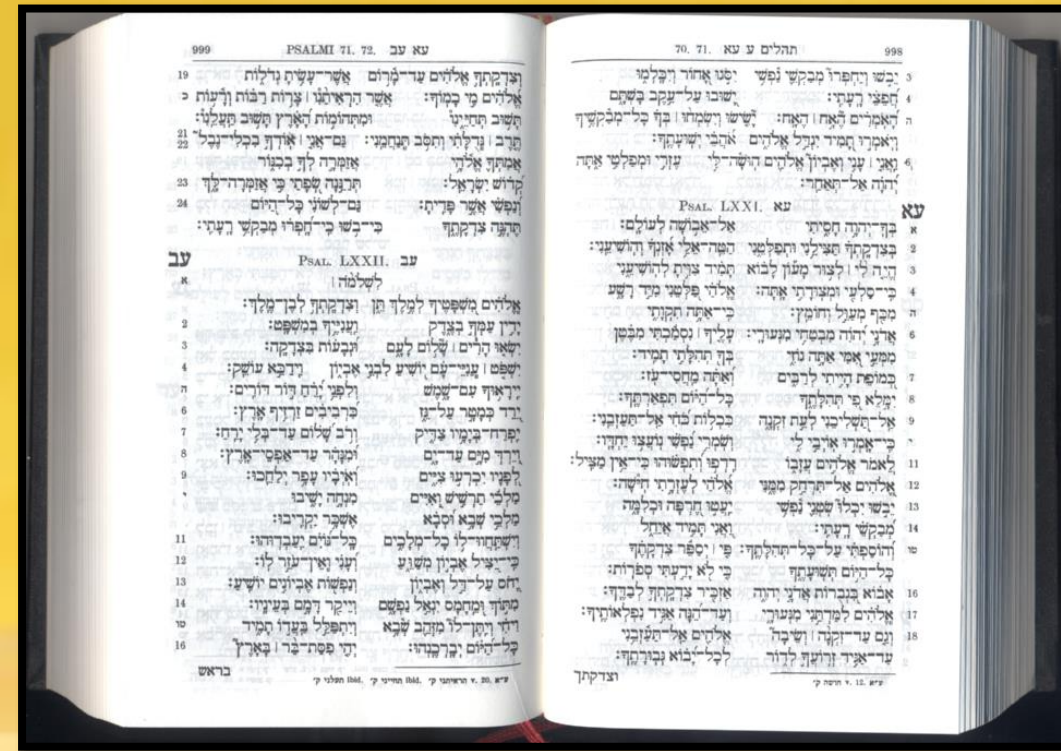

Wai ka geda kitabu atambuahẽ? I rengbe na geda kitabu atambuahẽ ni banda gu pai ku berāsè yò nga ti nga gu kitabu du kiã rògò dungu agènè yò .

Ki du kiã yò, ti aregbò nibakiakia na akpakaraapai: tona ti Mose da ti yega Babera yò.

Ti na fura ri banguaapai na mangaha ni dungu he wa biairiso, tiwahẽ, akpēnunga, rakakusayo ...

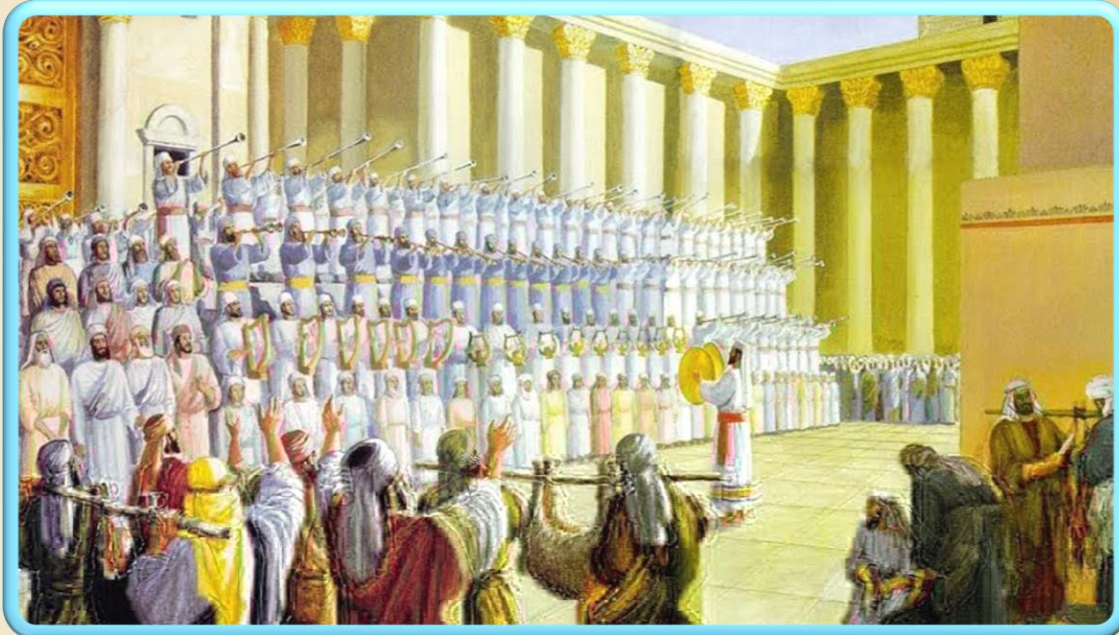
Kuri ahe du, ani du wa kaani mai he ku beraraniyo nga si nga Ziazia kitabu, ono Ziazia Toro na fura furani ku kpotoraniyo.

- Kitabu abia atambuahẽ.
- Abakeapai na agu apai i gbia ha.
- Banguapai na mangaha.
- Kitabu kpẽ.
- Bamangi he du: Mbori.

KITABU ABIA TAMBUAHE

“Ti gu uru re Dawidi arugu pa bi bia tambuahe fu Yekova ni bambata ha ku be Asafa na awirinako” (1 pekapai 16:7)

Rimo kitabu akuru rogo pa Agiriki *Psalmoi* (abia i abihe na kundi fuoho), si nga bangua pa gu kitabu re regbo Sababawe (Septuagint (LXX)). Rogo aEbere yo, rimoko nga *Tehillim* (atambuahe).

I ana fu atambuahe wa abia i abi he ti regbo iriso Mbori yekaru yo na abambutiria yo.

I ana kido kuti akundi, kumboga (melodie), na arugu abibia rogo gegekekepai (superscription) nga ga dungu atambuahe (e.g., Ps. 9; 45; 88).

I amangi sunge na betehe ti aregbo mangaapai:

Ti aregbo iriso Mbori rago Sabiti (Ata. 92)

Ti regbo nunguro naagara du na avovo diwi (ga “aEgito tambuahe (*hallel*)” Ata. 113-118; na and “bakere *hallel*” Ps. 136)

kparakpe wiso bambu atiria yo (“*hallel* nauru du” Ps 145-150)

Ga aKristiano kanisa adi kitabu atambahe adia a ku gume, atambuahe wa biambori (Col. 3:16; Eph. 5:19).

ABAKEPAI NA AGU APAI I GBIA HA

"Ga Dawidi atambuahe, ho ko aoro ni be Absalom wiriko" (gegekekepai rogo atambuahe 3)

Dawidi ake dungu atambuahe (2 Sam. 23:1). Akura abakeapai adu nga:

Asafa na awiriko (50, 73-83)

Awiri Kora (42, 44-47, 49, 84-85, 88)

Heman boro ezrahi (88, as co-author)

Ethan ezrahi (89)

Solomon (72, 127)

Mose (90)

Dungu atambuahe nayugo gu gbiaapai nga ga akehe (waduhe a tipa rani):

Akpakaraapai

Atika na ambugo

Gbia ga Mbori mbupai

angbarago

Iriso Mbori na tambuahe fu Mbori tipa gaKo ida na nyemuse

Kido kuti Mbori

Ida kuti ga Mbori akidohe

Tekapande pa bata

Kpara tipa bata

BANGUAPAI NA MANGAHA

“Angbangaturũ ninataka pande gu taarimo nga ga Mbori; ari yo ninayugo pa sabeko” (Atambuahe 19:1)

Atambuahe na abanguapai nibakiakia nga agu nabi raka boro na gani ngbanya dagba ni na Mbori:

- Abia nga agu na iriso Mbori nga Ko nga Bakusi, Bakerepa Basabungbanga
- Atambuahe fu Mbori tipa gaKo amaku du kpaima
- Abiakpenunga nahopai be Mbori Ko rarani nirirani be fudifudiapai
- Tatamana atambuahe na agua arugute ka i mangi he amanga
- Ga bakindo atambuahe, gu naayugo pa Kristo na Bakindo na bafuraniri
- Apangbanga atambuahe nga gu na ngerari kuru apangbanga aYisaraere na ga Mbori rurumangaapai tipa yo

I ake he rogo tunga siakasiakaafugo. Ga aEbere siakasiakaafugo kia ti gu siakasiakaafugo du dioyo. Kura gaha mangaapai nga:

Penepen

Koda afugo, betefugo watadu wiwira abera, dogoda watadu kparakpara abera

Ho mi nangana **gamo angbangaturũ ni**, nga gu mangaapai nga ga wirinzagaro, na gu **diwi mo amoi ru na akerekuru** (Ata. 8:3)

Akpiaahe

Manga sunge na pa masaku

Angirimo nitá abehe; abaagangara ngbíko na ngbarago wa sa (Ata 98:8)

Merism

Na furagbaiga tipa kparakpara apaparaha re

Ako Yekova gi Mbori, mi nakpara tipa bata **na uru**; mi napaa ku ari barangba ro na yuru. (Ata 88:1)

Afugombaro

I na ndusunge na agu afugo na wira tihe rogo woroho yo ka haasa pa pangbanga. Rogo Atambuahe 96:5 mbaro gu du ho ri afugo dagba **elohim** (ambori) na **elilim** (akpiahe)

Bambiko ga aboro **ambori** dunduko nga **kina kungba ahe**; ono Yekova namangi angbangaturũ. (Ata 96:5)

KITABU KPE

**Ako Yekova, mo gí gi kpetambuahe; mo yé turo sa gimi akpesarawati!
Mo káraga pai fere ni ga yosopai na ga rurupai a” (Atambuahe 143:1)**

Abakeataambuahe nafura fu Mbori rogo ga boro kparakpe yo: “Gi Bakindo, nga gi Mbori, mo dége turo tipa gi kpe ku ari; bambiko mi nakpara foro.” (Ata. 5:2).

Rogo Atambuahe yo, Mbori na boro nafura nzunzu. Mbiko kpe na abiairiso, boro na yugo gani maabangirse, gunde, zinga, gberarago, na ima tii gu gu ome nga ga Ziazia Toro. Gu bipatise susi avurakube, pambori, ngbatunga watadu giniguni dagba agedihe (readers). Ani dunduko rengbe na ka yugoho awere watadu giza na gu pai du rogo atambuahe

**Ani rengbe na gia pa ga Toro Mbori sunge rogo agi akparakpe re. “Dawidi wiri Yisai [...] ga Yesaraere nzinziri baingo ki ya: Ga Mbori Toro afura rogoreyo, na gaKo pai adu ri mirare”
(2 Sam. 23:1-2).**

Ani aba omerani ni kido nga Mbori nagia gaani kpe agia: “Ono ni rengo Mbori agi pa re; ko adege tuko sa gi kpetambuahe.” (Ata. 66:19).

BAMANGI HE DU: MBORI

"Awere mi ini he ya Yekova abátasa gako mbedimbedi boro; Ko akáraga pai fu ko rogo gako kparakpara ziazia ngbangbaturũ yo" (Atambuahe 20:6)

Wa du he be ga bakeatambuahe, Mbori du wa ka Ko di ba bebere rakarani, na ani inihe ya ani rengbe na ka kido ku be Ko tipa apai du

Atam 16:8 Ti berã rani yo ti aregbo du

Atam 44:8 Ani asámbua tirani kini tambuaKo na uru

Atam 46:1 Ko nga gaani pa gbuko kidu ni gaani ome

Atam 47:1 Ani na ta ngbarani na ngbarago

Atam 57:2 Ani na kpara fu Ko kini sanahe tipa gaKo inopai

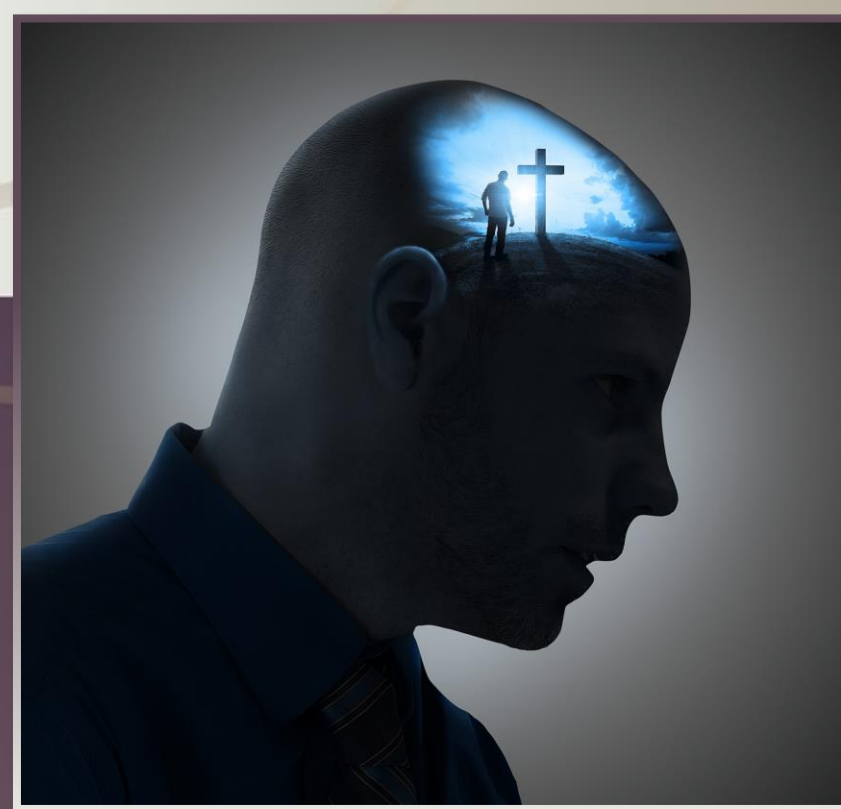
Atam 62:8 Ani na kusuko ngbadu rani ku barabangiri Ko

Atam 82:8 Ani na sanahe tipa gaKo rurusarangbanga

Atam 121:7 Ani inihe ya Ko na babanda rani be gbegbetaapai

Ani tambua atambuahe, ani inihe nga Mbori na gia rani agia, kaani avura nga bi Ko ya vuru, na kini karagapai kuti gaani akparakpe ti aregbo ho (Atam. 3:4; 10:1; 20:5-6).

Mbori goro gaKo Ziazia Yekaru, ono du Ko adu a patire (Ata. 11:4; 23:4). Ani rengbe na kidohe na zangabakabangirise ku barabangiri Ko (Atam. 119:58).

Ga Dawidi atambuahe rengbe arengba na amangaapai du, tona ti adunguro ino fudaberã na sarangbangatise (self-condemnation) tipa sonosa idapase na fura na Mbori. Kekekekeapai tipa rakaKo na gumba gu pai nga ingaapai naye na kina zee na sarawatise, ono ga Mbori nyemuse na mbupai rengbe ka da ti dudunguro amburuapai, nga idapase na tumbasi guni kusi gani ingaapai ki kparaka he fu awiri Mbori. Dagba agu akidohe du du rogo sangbaKo yo, si sa dagba agu anyenyeki atekapande nga ga rurumangaapai, ruusarangbanga, na gu kidohe nga ga Mbori mbupai”